

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN, 1909, s. 483. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207698056496/facsimile.pdf> (tilgået 24. juli 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

DANDSERINDEN

Affattelsestid: som det vil fremgaa af Anmærkningerne til Side 7 Linje 26 og Side 40 Linje 7, Aaret 1832; **udkom** (anonymt) den 15de Februar 1833; trykt 2den Gang 1834, 3dje 1837 (sammen med „Amor og Psyche“), 4de 1847 (i „Ungdomsarbejder“ I), 5te 1854, 6te 1861 og 7de 1872 (alle tre i „Ungdoms-skrifter“ I), 8de 1879 (i „Poetiske Skrifter“ II), 9de 1883 (sammen med „Amor og Psyche“), 10de 1900 (i Gyldendals Bibliotek), 11te 1901 (i „Poetiske Skrifter i Udvalg“ I), 12te 1901 (med Illustrationer af Frants Henningsen).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1872, den sidste af Digteren selv besørgede.

Manuskript: et af Digteren gennemrettet Exemplar af Udgaven fra 1837 findes i privat Eje (Prof. O. Borchsenius; sml. Fra Fyrerne II 10--11); alle Rettelser er optagne i Udgaven 1847.

Øversættelser: paa Tysk Kiel 1835; Romancen Side 36 („Ved den dunkle Brænd, i Skovens Stille“) paa Tysk ved E. Bennett i „Dania“, Leipzig 1841 (2den Udgave Berlin 1875).

Musik: Digtet Side 16 („Ei eensom er jeg, skjændt jeg vandrer“) komponeret af Fr. Palmer o: Emma Hartmann f. Zinn (i „Romancer og Sange“, 1ste Hæfte Nr. 18) og af Joh. Ad. Krygell (i Op. 80: Aandelige Sange for en Sygestemme med Orgel eller Pianoforte).

Illustrationer: af Frants Henningsen (i Udgaven 1901).

Versemaal er det, som Paludan-Müller bestandigt anvender i Samtids-skildringer („Adam Homo“, „Luftskipperen og Athelsten“); det italienske *ottave rime* (et 8-linjert Vers i femfodede Jamber: — | — — | — — | — — | — —). Han har vel valgt det under Paavirkning af den berømte italienske Digter Ariost († 1538), der nævnes Side 8 Linje 4, og af den ikke mindre berømte engelske Digter Lord Byron († 1824), der skrev sin „Don Juan“ (1819) i dette Versemaal. Det egner sig fortrinligt til satirisk og ironisk Digtning, og P.-M. er, særlig i „Adam Homo“, en Mester i at give de to sidste Linjer, der altid skal rime sammen, en tilspidset Brod.

Emnet. Stof fra Hverdagslivet, fri Digtning. Om en mulig Paavirkning fra Byron i Stil og Tone skriver P.-M. i Brev af 19/12 1876 til G. Brandes (Det nittende Aarhundrede, 1876/76, Side 472): „Da jeg skrev „Danserinden“, havde jeg kun læst et Par Sange af Byrons Don Juan, og meget faa af hans andre Værker; dog sværmøde jeg dengang som saamange Andre for den engelske Digter, hvad jo ogsaa hans Geni og skønne Død gør forstaaeligt, saa det ikke er usandsynligt, at der kan være kommet adskillige Byronske Toner ind i det danske Digt“ [Retskrivningen i Brevet er Brandes].

Thorvaldsens Statue „En Danserinde“ havde 1828 været udstillet paa Charlottenborgudstillingen.

Samtidens Dom. Om det Indtryk, Digtet gjorde, da det fremkom, fortæller J. L. Heiberg 1842 (Pros. Skrif. IV 264): „Danserinden“ var i Alles Munde, den oplevede i kort Tid flere Oplag, unge Digtare dannede sig efter den, Alle vare enige om, at dette Digt var det Skønneste, som endnu var

skrevet paa Dansk, og at Paludan-Müller var den største danske Digter, som havde eksisteret".

Chr. Molbech var i sin Anmeldelse (Maanedskrift for Litteratur X (1833), Side 895-910) fuld af Begejstring: „Da jeg første Gang læste dette Digt, virkede det paa mig, som om jeg ved Phantasieens Magt blev henført til en Himmelegn, hvor sydlig Blomsterduft blandede sig med vore Bøgelundes friske Morgenluftninger, og med den styrkende Kølning fra de danske Strandbredder. Og imedens jeg følte denne Styrkelse udgyde sig over min Aand, hørte jeg bekendte Toner, der, fra den pludseligt fremtrylde poetiske Verden uden om mig, fandt Vejen til mit inderste Væsen. Det var en Klang, som om Vaarens og Sommerens Sangere blandede deres smeltende Triller med klagende Naturtoner, som man undertiden hører dem i Skovene, ved Høstvindens Suse i afsvævede Trætoppe. Snart igjen lod det som en fiern, dæmpet Brusen af Havets Vrede, naar Stormen med Latter pidsker det til at løfte sig i høie Bølger; og undertiden var det en melancholsk, skærende Klagelyd, som Isens, i det dens brudte Flager om Foraaret forgieves søge at modstaae Vandets Magt, der tvinger dem til at knuse og sønderrive hverandre. Dog hørte jeg altid en dybere Harmonie opløse Dissonantserne i de omskiftende Sangtoner, der strømmede fra et rigt Væld; og det var ikke Toner, som blot med en Klang ryste Ørets Nerver; men det var af dem, der have Aand og Siæl, og bringe de dybeste Strænge i et menneskeligt Bryst til at bæve". [Om denne Molbechs Anmeldelse skrev J. L. Heiberg ^{11/11} 1833 til Hertz: „hans Sværmerie for Dandserinden klæder ham reent forbandet" (Brev fra J. L. Heiberg, Side 154).] I den af Heiberg redigerede „Kjøbenhavns Flyvende Post" skrev den senere Statsminister og Biskop D. G. Monrad (i Interimsbladenes No. 2) en Afhandling „Om Dandserinden betragtet som reflecterende Poesie"; han kalder Digtet en „mesterlig Skildring af den gjærende, urolige Stemning, som næsten indtræder hos alle unge, kraftfulde, poetiske Genyer i en Gjenfølgelsesperiode". Da en Anmeldelse af Carl Baggers „Min Broders Levnet" i Kjøbenhavns-posten 1835 No. 169 bemærker, at Handlingen i Digtet er „en ubetydelig Historie", møder en forbitret Indsender i No. 172 med Protest: „Hvis De forbliver fast ved denne Ytring, da er De en uværdig Dommer, hvis Roes selv ikke turde opmuntre en Forfatter".

Senere Statsminister C. G. Andrae, der stod det Heibergske Hus meget nær, førte paa sine Rejser stedse „Dandserinden" med sig og fremsagde i Samtale ofte Stykker af den (P. Andrae, C. G. Andrae, Side 164-65), og H. C. Ørsted sendte Digteren et (nu forsvundet) Brev, hvori han „paa en ligesaa human som træffende Maade" bedømte Digtet og gav dets Forfatter gode Raad, med Hensyn til hans fremtidige Digtervirksomhed (Brev til og fra Ørsted, II 115). Men Historikeren P. V. Jacobsen skrev ^{21/1} 1833 til sin Ven Adjunkt Adler i Ribe: „Et Digt: „Dandserinden" har gjort megen Lykke. Du har sagtens allerede læst det; mig behager det ikke. Det er for uepisksk, det er for Byronsk, det er for trivialt i sit Indhold og for fatalt i sine Udtryk og sin Tone; imidlertid maa jeg tilstaa, at jeg hverken har læst det helt og holdent eller i Sammenhæng" (Brev fra P. V. Jacobsen, Side 190).

Om sin Søns Arbejde udtaler Biskop Jens Paludan-Müller sig i et Brev af 1833 til den ældre Søn (Frederik Lange Side 71-72). Efter at have udtalt som sin Mening, at „Ingen bliver en ret stor Digter, førend han er kommet til en Grundanskuelse af Livet og Livets Betydning, der som en Grundakkord klinger gennem alle hans Digtninger, eller som en Grundfarve træder frem gennem alle Billeders Lys og Skygge", fortsætter han: „Jeg tilstaa Dig, at mit Haab om Fritz som Digter fornemmelig er grundet paa mit Haab om, at han vil naa hen til en saadan bevidst Grundanskuelse. . . Hans „Dandserinde" skildrer mig klarligen hans Sjæls Nød under Fødselsveerne, medens denne Hovedidé af Livets Betydning i sin uendelige Mangfoldighed af Former vil skyde sig ind i hans Aand og saabnære sig i Klarhed og Bevidsthed for

den. Men jeg ser som sagt i „Dandserinden“ ikke andet end Fødselsveerne. Det himmelske Barn viser sig i den endnu ikke kommet til Verden“.

Om hvorledes P.-M. selv paa sine ældre Dage saa paa dette sj. Ungdomsværk, fortæller Frederik Lange (Side 73): „Senere i sit Liv lagde han selv ikke megen Vægt paa „Dandserinden“; han omtalte den gerne med et lidt overlegent Smil. Mangfoldige Aar efter, medens han en Dag paa Fredensborg Slot ventede i Kongens Audiensgemak, underholdt en gammel Hofmand ham paa det Elakværdigste og yttrede blandt andet, at „Dandserinden“ hørte til hans stadige aandelige Kost. „Det var saamænd en mager Kost“, fejede Paludan-Müller smilende til, da han fortalte Historien“.

Side 3 Linje 20: *Flora*] i den romerske Mytologi Blomsternes og Forærets Gudinde.

Side 3 Linje 21: *Hertha*] tidligere anset for en dansk Gudinde, men skyldes Misforstaaelse af Fortællingen hos den romerske Historikskriver Tacitus († ca. 119 e. Kr.) om Gudinden Nerthus, der dyrkedes „i en stor og hellig Skov paa en af Oceanets Øer“. Den danske Oldgransker Ole Worm († 1654) var den første, som henlagde denne Gudindes Dyrkelse til Danmark; han fandt nemlig ved Landsbyen Lejre paa Sjælland Stednavnet *Ærtedal*, som han omdøbte til *Herthadal* og gjorde til Gudindens Offerlund; i det 18de Aarh. rejstes her „et Alter“ for Hertha. — Her staar som paa flere Steder hos Baggesen og Oehlenschläger *Hertha = Sjælland, Danmark*.

Side 3 Linje 23: *Theovandssnak*] spøgefuldt om: intetsigende, aandeløs Tale; om tarvelig Poesi Side 29 Linje 29: „poetisk, søgte Kongothee“.

Side 4 Linje 1: *Chenille*] (fransk) „Kavaj“ (Mandfolkedragt med et eller flere Slag).

Side 4 Linje 2: *Klubber*] Klublivet var dengang langt mere udbredt end nu. Foruden en Mængde dramatiske Selskaber for alskens Dilettantkomedie havde man Klubber for Officers- og Embedsstanden („Kongens Klub“, „Den nye Forening“), for den næringsdrivende Borgerstand („Det bestandig Borgerlige Selskab“) og Klubber, som omfattede Medlemmer af alle Samfundsklasser („Det venskabelige Selskab“, „Rekreationen“). — Et Klubbal i „Det venskabelige Selskab“ skildres i „Adam Homo's 6te Sang“.

Side 4 Linje 4: *den vakle Folkevillie*] som Variationerne viser, ligger der ikke i disse Ord nogen Ironi overfor de begyndende liberale Bevægelser i Trediverne (om dem se Anm. til Side 31 Linje 31). Originaludg. har nemlig: Er ene Gjenstand for vor stærke Villie; Udg. 1837: Er ene Gjenstand for vor Lyst og Villie; Udg. 1847: Er Maalet for vor Higen og vor Villie; Udg. 1854 og 1861: Er Maalet for Nationens faste Villie.

Side 4 Linje 6: *Tilje*] et gammelt nordisk Ord, der opr. betød „Fjæl, Flanke“; bragtes i de danske Folkeviser fra Middelalderen i Betydningen „Bræddegulv“ og optoges af nyere Digtere snart = „Gulv“ [sm. Chr. Winther 1828 („Henrik og Else“): „Til Harper og til Fløiter under tusind Kerters Glands | Paa kostelige Tillie der træde vi vor Dands“], snart = „Jord“ [sm. J. L. Heiberg 1828 (Tilsegnelsesdigt til „Elverhøj“): „Elverpigen med udslaaet Haar | Saa luftig svæver paa dugsprængt Tillie“], snart i al Alm. = „Dække“ [sm. Grundtvig 1837 („Kom, o Hellig-Aand, kom brat“): „Lad for os, som paa Dig troe, | Livets Blomster overgroe | Gravens mørke Tillie“].

Side 4 Linje 9: *Kæmpejæden*] „Man nød i hin Tid [i København i Trediverne] ofte en Vinterformøjelse, som nu er meget sjelden, nemlig at kjøre i Kano. Hertil hører som bekjendt et godt Læg Sac, og dermed var Kjøbebohavu dengang ofte ret rigelig forsynet. Man kjender i vore Tider ikke mere til saadanne Masser af Sne, som da væltede ned i større og mindre Flokker fra en blygraa Himmel, og saa var man dengang ikke saa ilter til at skaffe det øje-“